

Світлана Творун

Русалчин Великдень і Воїни Світла

*Сценарій музичного фільму фентезі
за мотивами опери М. Леонтовича
«На русалчин Великдень»*

Вінниця 2024

Від автора

«Русалчин Великдень і Воїни Світла» – це музичний фільм фентезі, в сюжеті якого тісно переплелись автентична українська міфологія, фольклор, обрядовість і сучасні події російсько-української війни.

Геніальний композитор Микола Леонтович, працюючи над оперою «На русалчин Великдень», зібрав унікальний подільський фольклор про русалок, написав музику до багатьох сцен, але його роботу над оперою обірвала куля чекіста, і сюжетна лінія залишилася незавершеною. В постановках, що робили після смерті композитора, сюжет був дещо спрощеним, головний персонаж – козак (воїн, солдат) виглядав певною мірою недолугим, а русалки – безкомпромісно агресивними. Це не зовсім відповідає автентичним подільським віруванням.

Русалки в уяві наших предків – це душі передчасно померлої молоді, яка не виконала своєї місії на землі, не одружилася і не залишила потомства. Вони живуть у воді, яка розділяє білий світ (Яву) і світ померлих (Наву), тому їх ще називають «нявками» або «навками». Люди жаліють русалок, на Русальному тижні залишають їм біля води гостинці і одяг, а ті оберігають і зрошують людські ниви, допомагають дівчатам привабити женихів, проте можуть бути небезпечними для живих і затягнути їх у свій потойбічний світ. Русалки – переважно дівчата, оскільки воїни, що загинули в бою за рідну землю, потрапляють на Небеса до Небесного Полку.

У фільмі «Русалчин Великдень і Воїни Світла» замість живого козака постає Нявко – душа воїна ЗСУ, який перебуває у комі. Душа воїна нарівні спілкується з русалками, бо також є нявком, і з особливою турботою ставиться до Маленької Русалочки, яка привела його до гостинців коханої. Разом з русалками Русалчин Великдень також святкують воїни Небесного Полку і діти-потерчата.

Воїни Небесного Полку – це українські воїни різних історичних епох, які загинули в боях за рідну землю. На Русалчин Великдень вони спускаються з небес до своїх коханих, що стали русалками (вчинили самогубство або загинули юними від рук ворогів). Русалки і воїни Небесного Полку знаходяться в різних світах, тому можуть бути разом лише короткий час – від Русалчиного Великодня (четвер перед Зеленою Неділею) і до свята Шуляка (понеділок через тиждень після Зеленої неділі). В цей період русалки виходять з води і протягом 12 ночей бавляться під світлом повного місяця, якого називають своїм сонцем.

Разом з русалками перебувають і потерчата – душі дітей, які померли нехрещеними. Хрещені діти після смерті стають ангелочками і живуть на небесах. Потерчата ростуть до семи років, потім залишаються назавжди семилітніми русалочками і нявками. Потерчатам можна допомогти стати ангелятками – для цього потрібно кинути у траву тканину (хустинку, рушник, фартух) на крижмо і назвати ім'я. Це можна зробити лише влітку, коли потерчата разом з русалками по заході сонця і до світанку бавляться на суші.

Русалки, нявки, потерчата - духи, тому живляться не їжею, а її пахощами.

Дійові особи:

Іван (Нявко) – воїн ЗСУ;

Віра – «дівчина з Майдану», кохана Івана;

Маленька Русалочка (Янголятко, Світланка) – дівчинка семи років;

Батько Русалочки (Мирослав) – воїн ЗСУ;

Мати Русалочки (Надія);

Козак і Козачка;

Воїни Небесного Полку - українські воїни різних історичних епох;

Коровайниці-волонтерки – 2 або 4 коровайниці і дівчинка помічниця;

Дівчата (подруги Віри) – члени фольклорного гурту;

Русалки – дівчата з хорового та танцювального колективів (виконують пісні Леонтовича та танцювальними рухами імітують поведінку русалок на суші), можна залучити спортсменок з синхронного плавання для зйомок русалок у воді.

Воїни Світла – танцювальний колектив і актори в сучасних військових одностроях, серед них є і дівчина-воїн.

Потерчата – діти з танцювального і фольклорного колективів.

Короткий сюжет фільму

На Русалчин Великдень (подія відбувається в період АТО до повномасштабного вторгнення) Віра разом з дівчатами бере участь у традиційному обряді. Залишаючи русалкам гостинці, вона просить їх відшукати коханого Івана, який пропав безвісти на Сході України. На її прохання відгукується Маленька Русалочка і приводить душу Івана (Нявка) до гостинців Віри. Русалочка і Нявко спасают Віру від необдуманого вчинку. Русалочка зустрічається з мамою, разом з русалками, потерчатами і воїнами Небесного Полку святкують Русалчин Великдень. На світанку русалки прощаються з воїнами і повертаються у воду, потерчата ховаються в очереті, а Маленька Русалочка стає ангелом і разом з мамою та воїнами Небесного Полку піднімаються на небеса, щоб оберігати татка і захисників України. Віра «змінити підбори на берці» і в якості військового медика пішла воювати на Схід України, відшукала у госпіталі Івана, який перебуває у комі. Під час повномасштабної війни молодята одружуються в польових умовах, а коровайниці-волонтерки під звуки сирен повітряної тривоги ліплять весільний коровай.

№	Відеоряд	Звуковий ряд
1	<p>Кадри літньої вечірньої природи: Зелене хлібне поле; крупний план квітучого жита де з колоска звисають тичинки; коливаються польові квіти і трави. Красива плакуча верба схилилась над водою; на плесі хитаються на хвильках білі лілії. Вечоріє, повний місяць... камера знову переходить на лілії, водяне плесо... повільно пропливають титри:</p> <p style="text-align: center;">«Захисникам і захисницям України присвячується»</p> <p>Зображення лілій стає розмитим, замість них з'являються голівки русалок з довгим розпущеним волоссям; камера переходить на вербу, на вербі колишуться 2-3 віночки з польових квітів, а під вербою і на дереві розмиті білі силуети, які стають більш чіткими – це русалки розчісують довгі коси. Постаті стають нечіткими і наче розчиняються.</p>	<p>Голоси літньої вечірньої природи: спів соловейка, звуки цвіркунів, хлюпання води, кумкання жаб ... мелодії з опери «На Русалчин Великдень» і народних русальних пісень («А що росте без коріння»)</p> <p>Голос диктора №1 Перед Зеленими святами, Коли місяць у повні, Русалки бродять вечорами, Заходять в села до рідні.</p> <p>Голос диктора №2 Якщо їх гарно задобрити – Дівчатам женихів нашлють, І будуть ниви боронити... Та боронь Боже їх гнівити – З собою на той світ візьмуть...</p> <p>Голос диктора №1 Дрібним дощиком і росою Плачуть русалоньки за красою, На русальному тижні Вони будуть гуляти... І прийдуть дівчатонька Їх проводжати.</p>
2	<p>Ранок. Сходить сонце. Дівчина в автентичному українському вбранні витягає воду з криниці, переливає у відро і йде до козака, який поправляє зброю на коні, ставить відро - напуває коня, плаче і втирає сльози рукавом. Вона проводить свого коханого на Січ. Козак обнімає і цілує її на прощання. Козачка простягає коханому вишиту хустинку, він її цілує і ховає за пазуху. Козак сідає на коня і від'їжджає.</p>	<p>Звуки ранкової природи, спів півня, мелодія сурми, що скликає військо.</p> <p style="text-align: center;"><i>Звучить козацька пісня</i> «То не ворон кричє»</p> <p>То не ворон кричє, то козачка плаче, А козак сідлає коня скакуна, Козачка з Поділля коня напуває, На бій проводить свого козака. Їхав козак полем здобувати волю , Їхав у загоні братів козаків, Щоб, спину не гнула, Щоб вільною була, Наша Україна на віки віків.</p>
3	<p>Кадри з історичного фільму де козаки на конях їдуть полем і вступають у бій, змінюються документальними кадрами російсько-української війни на Сході України.</p>	<p>Щоб, спину не гнула, Щоб вільною була, Наша Україна на віки віків.</p>

	Відеоряд	Звуковий ряд
4	<p>Документальні кадри війни на Сході України (до 24 лютого 2022 року). Донецький аеропорт, обличчя захисників України, серед яких Василь Сліпак, кіборги...</p>	<p>Поросли кургани Терном, бур'янами, З могили козачки і сліду нема, Тільки козачата стали козаками, І козацька слава навіки жива. Тільки козачата стали козаками, І козацька слава навіки жива</p>
5	<p>Залізничний вокзал На пероні українські військові у сучасному військовому строї прощаються з рідними, молоді хлопці прощаються з дівчатами. Дівчата у вишиванках, що поєднуються з джинсами і українською патріотичною символікою. На передньому плані дівчина дарує хлопцеві вишиту хустинку, хлопець цілує хустинку і кладе у кишеню на грудях коло серця а потім цілує дівчину. Ще одна дівчина (Віра) пов'язує на зап'ястя Івану плетену із жовтої та блакитної стрічки косичку-оберіг, цілуються на прощання, поїзд рушає, воїни стрибають у вагон, дівчата махають у слід.</p>	<p>Пісня «Дівчина з Майдану» (Зиновій Медюх) Дівчина з Майдану прийшла на перон Провести Івана - він їде на фронт! Просила й молилась : Вертайся живим, А мій оберіг на руці зав'язи! Тоненькі дві стрічки, Вплетені в косу, Я вірю й молюся: Тебе збережуть! Дівчина з Майдану прийшла на перон Провести Івана - він їде на фронт! (2)</p>
6	<p>Косичка. Кадри бою. Поранений боєць повзе по траві. Близький план рук бійця, якими він чіпляється за траву, на руці оберіг косичка.</p>	<p>Продовження пісні В бою під Слов'янськом горів БТР... Не чути Івана - і де ж він тепер?.. Розвідка у лісі знайшла - ледь живий, Почув тільки голос: Косичка то свій!</p>
7	<p>Нявко. Колишеться висока трава. Серед трав лежить боєць з косичкою на руці. Біля нього розмитий білий силует, який стає більш чітким – то юнацька постать у білій сорочці і білих штанах (душа бійця - Нявко). Душа схиляється над тілом, роздивляється його, оглядається довкола, а потім сідає коло тіла, схиливши на коліна голову у глибокій задумі.</p>	<p>Тоненькі дві стрічки, Вплетені в косу, Я вірю й молюся: Тебе збережуть! Розвідка у лісі знайшла - ледь живий, Почув тільки голос: Косичка то свій! Косичка то свій!</p>

	Відеоряд	Звуковий ряд
8	<p>Русалки. Вечір. Водяне плесо з ліліями. Лілії почергово перетворюються на голівки русалок. Русалки виринають з води і починають рухатися до берега, їх над водою видно до пояса. Русалки насторожуються і зупиняються, бо чують спів дівчат, що йдуть до води. Помітивши дівчат, русалки ховаються у воді, перетворюючись на білі водяні лілеї.</p> <p>Маленька Русалочка, ховаючись в очереті, з цікавістю слідкує за дівчатами. З очерету видно лише її голівку і допитливі оченята.</p>	<p>Голоси природи: спів соловейка, звуки цвіркунів, хлюпотіння води, кумкання жаб. Ніжна мелодія скрипки, сопілки...</p> <p>Линуть українські народні русальні пісні у виконанні дівчат:</p> <p>Ой зав'ю вінки тай на всі святки, Тай на всі святки, на всі празники, Ой виглянь, виглянь, срібний місяцю. З-за сивої хмароньки, Бо вийдуть з води сестриці русалоньки. Бо вийдуть з води сестриці русалоньки</p>
9	<p>Обряд вшанування русалок (ближній план).</p> <p>Дівчата в українському автентичному вбранні співаючи підходять до озера. З ними дівчинка 7-ми років, яку вони взяли з собою для імітації русалки під час виконання обряду «проводи русалок». Дівчата принесли русалкам гостинці – житній хліб, жовті крашанки, квіти для плетіння вінків, рушники, хустинки, глечик з молоком... Дівчата підходять до берега, розстеляють рушник, кладуть хліб, крашанки, глечик з молоком.... Ще кілька рушників і віночки вішають поруч на гілках верби. На очерет кладуть дитячу вишиту сорочечку і хустинки (на крижмо для потерчат). Всідаються колом і починають плести для русалок вінки, співають русальні пісні.</p>	<p>Русальні пісні у виконанні дівчат змінюються музикою, коли дівчата розкладають гостинці, а потім знову починають співати.</p> <p>Сиділа русалка на кривій березі, Просила русалка в жіночок наміток, А у дівочок білих сорочок, А у дівочок білих сорочок, Жіночки, подружки, Дайте мні намітки, Дівочки сестрички, дайте мні сорочки.</p> <p>Намітка тоненька, Русалка худенька, Сорочка біленька, Вона молоденька.</p>
10	<p>Продовження обряду (дальній план) <i>Камера від'їжджає, зйомки проводяться здалеку.</i></p> <p>Колом сидять дівчата, плетуть віночки і співають, одна з дівчат (Віра) піднімається і відходить від гурту, йде в напрямку до води.</p>	<p>Чується віддалений спів дівчат:</p> <p>Закотилось сонечко за зелений гай, А вже нашої Настуні ніхто не займай! Не вмивавшись, не втиравшись на поле пішла, Не доходя до постаті повалилася Та по свому миленькому зажурилася</p>

	Відеоряд	Звуковий ряд
11	<p>Віра просить допомоги в русалок Неподалік від води Віра розстеляє свій рушник, кладе на нього хліб і ставить глечик з молоком, поруч на вишитій хустинці кладе дві крашанки фарбовані у жовтий колір. Повертається обличчям до води і звертається з проханням до русалок (<i>декламує віри</i>).</p> <p>Крупний план обличчя Віри, по щоці тече сльоза. З очерету на неї дивиться Маленька Русалочка. На плесі хитаються лілії.</p>	<p>Віри - прохання до русалок : Русалоньки-росалоньки, Нявоньки-сестриці! Візьміть собі на Великдень Від мене гостинці! Може знаєте Іванка? Розкажіть, що з ним... Якщо це у ваших силах – Поверніть живим... Якщо змучений в полоні – вісточку подайте, Якщо ранений у полі - померти не дайте... А якщо він в вашім світі, де живих немає, Розкажіть як я сумую, як його кохаю...</p>
12	<p>Нявко і Русалочка. У високій траві лежить тіло бійця, камера крупним планом показує руку з синьо-жовтою косичкою на зап'ясті. Біля тіла, обнявши коліна руками і схиливши голову у тузі, сидить його душа (Нявко) в білих штанях і білій сорочці навипуск. До душі підходить Маленька Русалочка: «<i>Нявку! Тобі гостинці принесли!!!</i>», - простягає руку і тягне за собою. Вони летять над полем і заходять в очерет або зависають над водою, стоячи на листках латаття, дивляться вгору на кручу .</p>	<p>Сумна мелодія, може бути «Мелодія» М.Скорика або музика М. Леонтовича Звуки літньої ночі.</p> <p>Маленька Русалочка: Нявку! Тобі гостинці принесли!!!</p>
13	<p>Дівчина на кручі На високому березі видно постать дівчини... то Віра (<i>камера знімає дальнім планом знизу</i>). Дівчина знімає з голови вінок і вішає на вербову гілку (<i>або кладе на траву, якщо верби немає поруч</i>), розплітає косу, стріпує волосся хитаючи головою, розв'язує пояс і вішає на вербі (<i>або кладе на траву</i>), розв'язує запаску (вишитий фартушок) і вішає (кладе) поруч. По дівочому стану повільно спадає плахта (спідниця). Дівчина стає схожа на русалку... підходить до самого краю кручі (<i>Глядачам здається, що дівчина хоче втопитися</i>).</p>	<p>Русальні пісні у виконанні дівчат: Рано, рано зйду я на гору Да вдарю в долоні. Приспів: Рано, рано! (<i>повторюється після кожного куплету</i>) Щоб долоні щеміли, Щоб перстні дзвеніли! Се ж мені отець покупив, Щоб мене молодець полюбив. Зйду я на гору, Гляну я на довкола. Аж красочки грають. Пташечки співають Не грайте, красочки Не грайте, зв'яньте! Мені в батька не жити, Мені віночків не вити! Що й один була звила, Й того не зносила. Повісила, ізсушила, Та батенька розжалила. <i>Спів дівчат перериває розначливий крик Нявка:</i> Нявко: Віро!!! Ні!!!</p>

	Відеоряд	Звуковий ряд
14	<p>Обійми над прірвою. Нявко обнімає Віру на краю кручі, заступає їй шлях до води, Маленька Русалочка зі всіх сил тягне ззаду за сорочку, щоб втримати дівчину на кручі. До Віри біжать дівчата, обнімають, втішають. Нявко і Русалочка відходять вбік. Подруги підіймають плахту і одягають на Віру, заплітають косу, знімають запаску і пояс, але Віра хитає головою і жестом показує, що запаску і пояс слід залишити на вербі.</p>	<p>Крики дівчат: Віро! Віро! Віро! Які розходяться відлунням «Вір»... «Вір»... «Вір»...</p>
15	<p>Обряд проводу русалок. Дівчата разом з Вірою стають в ряд парами, тримаючи руки у вигляді «кладочки» (стільчика), по руках йде дівчинка, яка зображає русалочку, її підтримують за руки двоє дівчат, які йдуть з різних боків колони, задні пари стають попереду, кладочка, по якій йде дівчинка, не закінчується, а рухається разом з дівчатами до села. Дівчата покидають галявину.</p>	<p>Спів дівчат: Проведу русалочок до бору, А сама повернуся додому! 2 р. Сьогодні русалочок проводили, Щоб більше до нас вони не ходили Щоб більше до нас вони не ходили. Наше житечко не ламали; Наше житечко у колосочку, Наші дівоньки у віночку.</p>
16	<p>Зустріч русалок з воїнами Небесного Полку. Русалки повільно виходять з води. З небес падають зорі. На передньому плані кілька зірочок, торкаючись трави, перетворюються на воїнів. Перша – на воїна у кольчuzі княжої доби, друга – на Козака, третя на січового стрільця часів 1-ї світової війни, четверта на воїна УПА ... Воїни подають руку і допомагають русалкам вийти з води, дарують своїм коханим подарунки – хтось квітку, хтось – віночок, який знімає з верби, хтось простягає небесну зірочку в долоні, а потім закріплює її у волоссі коханої. Воїн, який не встиг освідчитись за життя, робить пропозицію русалці (своїй коханій) - стає на коліно і простягає перстень із небесною зірочкою. Камера крупним планом показує Козака і Козачку у тісних обіймах.</p> <p>Вслід за русалками з води починають виходити воїни української армії в сучасних військових обладунках. Це душі бійців, що нещодавно загинули на війні, серед них є дівчина-воїн. (Певний час воїни, як і русалки, перебувають у просторі невизначеності – воді, що відділяє світ живих від світу померлих).</p> <p>Душі нещодавно загиблих бійців вперше опинилися серед русалок, тому ведуть себе насторожено, до всього придивляються, оглядаються, а потім починають милуватися красою літньої ночі і русалками. У одного з бійців у розгрузці застрягла водяна лілія, він дістає її і ніяковіючи простягає дівчині воїну, а потім сміливішає, знімає з дівчини шолом і заколює квітку в її волосся.</p>	<p>Голоси природи, ніжна, світла і щемлива музика</p>

	Відеоряд	Звуковий ряд
17	<p>Гостинці для Нявка. Русалочка, тримаючись за руку, підводить Нявка до гостинців Віри. Він бере паляницю нюхає і передає Русалочці, та також вдихає пахощі і кладе хліб на рушник. Нявко простягає Русалочці жовту крашанку, та кладе її за пазушку, але крашанка падає донизу. Нявко знімає з верби фартушок і пов'язує на дитячій талії, а потім піднімає крашанку і дає Русалочці, яка кладе її у пазушку і радіє, що вона не випадає. Русалочка знімає з верби пояс, тримає за один кінець а другий дає Нявку, той закручується у пояс, а кінці зав'язує на талії. Потім дає Нявку крашанку, він кладе її у пазушку, посміхаючись і показуючи, що завдяки поясу вона не випадає. Нявко знімає з гілки віночок і одягає Русалочці на голову, вінок завеликий, спадає на очі. Русалочка знімає його і одягає на голову Нявку. Русалочка піднімає вишиту хустинку на якій лежали крашанки, простягає Нявку, той її цілує, притискає до серця а потім ховає за пазуху.</p> <p>У кадрі повний місяць повільно ховається за хмару. Русалочка піднімає вгору руки і починає молитися до повного місяця, місяць з'являється знову.</p>	<p>Голоси природи: Ніжна мелодія</p> <p>спів птахів, кування зозулі, звуки цвіркунів, хлюпання води, кумкання жаб. Русальні пісні, музика М.Леонтовича і М. Скорика «Мелодія кохання».</p> <p>Молитва Русалочки до місяця (слова <i>Т.Г. Шевченка</i>)</p> <p>Місяченьку, наш голубонько! Світи довше в чистім полі, Щоб нагулялись нам доволі, Поки півні не співають, Поки відьми ще літають Посвіти нам!</p>
18	<p>Хороводи русалок. Русалки водять хоровод, приміряють подарунки - віночки, намітки, насолоджуються пахощами хліба, ламаючи його на шматочки, передають одна одній крашанки, розбризкують молоко по траві. Гурт воїнів, сидячи півколом на траві, слухають спів русалок і дивляться на їх танці. До побратимів підходить Нявко з Малою Русалочкою, вітається потиском руки. Русалочка дає бійцям 5. Русалки підходять до воїнів, частують шматочками хліба і молоком (молоко капають воїнам в жменю або на хліб). Воїни вдихають пахощі їжі і рухами показують насолоду та вдячність. Деякі русалки одягають воїнам на голови свої віночки і запрошують їх до спільного хороводу. Хор русалок і воїнів починає співати про чорну хмару</p>	<p>Пісні з опери М. Леонтовича</p> <p>Ой гори, ой світи, місяченьку, Та побавимось ми помаленьку, Ой гори, ой світи, білолиций, Ми русалоньки всі тут сестриці. Ми чужими були на тім світі, Не судилося нам там пожити, Із домівок пішли не простившись, Тільки пам'ять і біль залишивши Як розстались навек із своїми, То зустрілися тут не чужими... Всі ми ріднії тут, всі сестриці, Ой гори, ой світи білолиций.</p> <p>Хор русалок і воїнів</p> <p>Хай іде насува чорна хмара, Хай на того паде грім і кара, Хто зневажити смів душу чисту, Хто красу потоптав променисту, Проклинайте його всі сестриці, Не світи ти йому Білолиций...</p>

	Відеоряд	Звуковий ряд
19	<p>Зустріч Русалочки з мамою. Нявко і Мала Русалочка в колі кількох воїнів бавляться своїми жовтими крашанками, стукають одна об одну і дивляться чия розіб'ється першою. Розбиту крашанку ділять між собою і бійцями, вдихають пахощі. До них наближається постать жінки в народному одязі у світлих, що тяжіють до білого, кольорах, на голові намітка, яка вказує на її заміжній стан. Мала русалочка повертає обличчя до жінки і схвильовано окликає маму.</p>	<p>Русалочка: Мамо?... Ти не в лікарні?...</p> <p>Жінка: Доню!.. (обнімаються) Тепер я тебе не покину, я буду з тобою завжди...!</p> <p>Русалочка: А де татко?</p> <p>Жінка: Татко живий, він на війні...</p> <p>Русалочка: Він нас захищає?</p> <p>Жінка: Він захищає Україну, це озеро, нашу зруйновану хату і твою грушу, що уціліла після обстрілів ... А ми з тобою будемо захищати його...</p>
20	<p>Ігри і танці потерчат</p> <p>Дорослі русалки і воїни розходяться невеликими групами і окремими парами. На галявині центральне місце займають потерчата (дитячий танцювальний колектив).</p> <p>Діти наспівують самі собі і пританцювують. Взявшись за руки, грають у «дрібшечки» - попарно крутяться аж поки не попадають у траву.</p> <p>Хлопчик і дівчинка потерчата підходять до Малої Русалочки і запрошують її до свого гурту.</p> <p>Разом під ритмічну музику починають виконувати магічний танець, який передає їх ненависть до ворогів-окупантів, що звели їх з білого світу. Танець спочатку повільний, а потім стає несамопитим. В цей момент звучить спів півня. Потерчата зупиняються ...</p>	<p>Спів і вигуки потерчат Ух, ух, на камені дух, дух! Не мий ногу об ногу, Не сій муку на діжу! Ух, ух, солом'яний дух, дух! Мене мати породила, Нехрещену положила Ух, ух, солом'яний дух, дух! Дрібу дрібу дрібушечки, Наїлися петрушечки, Наїлися лободи, Гала, гала до води . Тала, тала, бух! Бух! На камені дух! Дух! Коли б мені не любисток, То я б тебе за намисто! Коли б мені не полин, То я б тебе задавив... - А любистку не буде, Не дадуть тобі люди! - І полину не знайдеш! З світу білого підеш! - Згориш сам у вогні, де підпалив хату! - Втопишся у багні Вороже проклятий! - Підірвешся сам на мінах Що для нас приховав ... - Твої ж кулі в тебе влучать, Що на нас посилав! - А полізеш в Рудий ліс - Радіація хай з'їсть. Всі разом : Тут тобі не жити, світом не ходити, Забирайся геть! Тут тобі смерть! Спів півня: КУ- КУ- РІ- КУ!</p>

	Відеоряд	Звуковий ряд
21	<p>Ранок прощання. Світає. На галявині русалки прощаються з воїнами і починають йти у воду, всі воїни (минулого і сучасні) піднімаються на небеса. Маленька Русалочка прощається з друзями потерчатами, вони ховаються в очереті. Русалочка повертається спиною і глядач бачить її крила. Вона стала ангелятком. Ангелятко підходить до Нявка і показує йому, що вже час на небеса, він заперечливо хитає головою. Ангелятко обіймає Нявка, мати Русалочки тисне Нявку руку і вклоняється. Ангелятко з мамою піднімаються на небеса і звідти на прощання махають Нявку рукою. Русалочка кричить Нявку з піднебесся: «Я прийду до тебе на весілля!» Разом з воїнами і Русалочкою піднімаються ще декілька потерчат, які стали ангелочками. На фоні води і неба пропливають титри: Від російської військової агресії в Україні загинуло понад (?) дітей До Нявка підходять друзі побратими, запрошують з собою на небеса, але він хитає головою, обіймаються на прощання. Воїни піднімаються на небеса. На галявині залишається одинока постать Нявка. На плесі поміж лілій хитаються віночки. Сходить сонце. З першими променями сонця біла постать Нявка стає нечіткою і зникає. Натомість в небо злітає лелека.</p>	<p>«Мить» (С. Вакарчук) Напиши на чужому конверті Те, що так у листі не згадав, І за крок до відважної смерті Будь таким, яким Бог тебе знав. І поглянь, як навколо світає, Як зоря неймовірно блищить, Не спіши, най вона зачекає Ще мить. Пригадай той садок коло хати, Де плекав свої мрії малим, Де читав перед сном тобі тато, А ти сидів коло вогнища з ним І поглянь, як навколо світає, Як зоря неймовірно блищить, Не спіши, най вона зачекає Ще мить. Русалочка: «Я прийду до тебе на весілля!» Поверни своє перше кохання Най душа, як тоді, защемить, Посміхнись ти для неї востаннє Краще так, так хоч менше болить І поглянь, як навколо світає Як зоря неймовірно блищить Не спіши, най вона зачекає Ще мить Напиши на чужому конверті Те, що так у листі не згадав, І за крок до відважної смерті Будь таким, яким Бог тебе знав.</p>
22	<p>Змінила підбори на берці. З висоти пташиного польоту видно позиції військових, побитий кулями прапор на висоті. По траншеї, пригинаючись від звуку вибухів йде Віра, вона військовий медик. Віра заходить у військовий бліндаж, вітається з бійцями і починає робити перев'язку пораненому. Камера повільно показує інтер'єр бліндажа. Над ліжком фото, поруч на синьо-жовтій стрічці напис «Донецьк – це Україна». Наїзд камери на фото – то Маленька Русалочка з мамою. На ліжку під фото і прапором сидить боєць</p>	<p>«Ти підбори змінила на берці» Х. Панасюк Ти підбори змінила на берці, Ніжну сукню - на камуфляж, Ти послухала своє серце І обрала холодний бліндаж. Просто тут тобі значно тепліше, Тут немає чужих - всі свої. Навіть ГРАДом налякані миші, Так далекі від зради й брехні. Ти ідеш із братами до бою, Терпиш біль зі всіма нарівні, З ними можеш ти бути собою:</p>

	(<i>батько Русалочки</i>) і тримає в руках дитячий малюнок з красивим будинком біля якого дерево груші з яскраво жовтими великими грушками. Внизу дитячий надпис друкованими літерами: «Любий татусю! Дуже чекаємо вдома з перемогою» .	Тут немає чужих - всі свої. А десь там переповнені клуби І нічного життя ліхтарі, Ти байдужа до всіх пересудів, В тебе тут феєрверки свої. Просто знай: Я пишаюсь тобою, Захиснице України, Ти лікуєш живою водою, Підіймаючи з руїни!
23	Розмова Віри з батьком Русалочки . Закінчивши перев'язку пораненого бійця, Віра сідає на ліжко коло батька Русалочки, бере в нього з рук малюнок, розглядає, починає розмову.	Віра : вони вам часто пишуть? Батько Русалочки: Вже не пишуть, вони в моєму серці... А сьогодні вони мені життя врятували... Я почув їх голос, оглянувся і куля снайпера пролетіла мимо ...
24	В лікарні. Лікарняна палата. У комі лежить поранений боєць з перев'язаною головою підключений до апарату. На руці синьо-жовта косичка. До палати заходить Віра. Вона у військовому вбранні, поверх берців бахіли, на камуфляж накинуто медичний халат. Віра схиляється над пораненим, бере його руку зі стрічкою, апарат пікає трішки швидше. Віра цілує руку бійця, по її щоці тече сльоза.	Продовження пісні Х. Панасюк «Ти підбори змінила на берці» Просто знай: Я пишаюсь тобою! І кажу тобі "Тримайся!" Ангел твій завжди з тобою, Бережись і не здавайся!} 2 рази Підбори змінила на берці, Ніжну сукню - на камуфляж, Ти послухала своє серце І обрала холодний бліндаж. Щиро віриш, що зміни настануть, Бо душа так нестерпно болить, Сльози щастя долоні зігріють В перемоги зворушливу мить
25	Документальні кадри початку повномасштабного російського нападу. Можна використати ролик про «російський військовий корабель», кадри про збройні сили України і руйнацію українських міст, біженців.	На фоні вибухів, свисту куль і гулу сирен звучить Гімн України, що переходить в молитву коровайниць <i>Ще не вмерла України, ні слава, ні воля, Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля! Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці, Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці! Душу й тіло ми положим за нашу свободу І покажем, що ми, браття, козацького роду!</i> Спів коровайниць <i>Благослови, Боже, Благослови, Боже, І отець, і мати</i>

Коровайний обряд. 2 жінки волонтерки-коровайниці вимішують тісто. Їм допомагає дівчинка підліток – подає необхідні предмети – сіль, масло, тощо, виробляє найпростіші символи. Красиві кадри з ліплення весільного короваю, де крупним планом показано як виготовляють кожен символ. По центру кулачком витискають два заглиблення. В одне сиплять житні зернинки, в друге кладуть монетку 2 гривні, поверх них кладуть у заглиблення пару сирих яєць. Яйця закривають двома смужками тіста, покладеними навхрест. Смужки на кінцях розрізані на дві частинки,

з кожної роблять завитки («баранячі ріжки»). Між променями хреста кладуть ще чотири видовжені листочки – колоски, від чого композиція стає восьмираменним хрестом. По її центру кладуть велику ружу. І

маленькі ружі по колу

*Своєму дитяти
Коровай бгати...*

- Хай Бог благословить!
- І в другий раз:
- Хай Бог благословить!
- І в третій раз:
- Хай Бог благословить!

Спів коровайниць

*Сам Бог коровай місить,
А Пречиста світить,
Янголи водуносять
І Господа-Бога просять»
Ой дай, Боже, добру долю
Молодій і молодому*

Коровайниці пояснюють дівчинці значення символів: «Божий дар» - хрест із завитками - кладеться прямо на яйця, це чоловіча сила, а листочки-колоски підпирають хвостиками під центр хреста, це жіноча сила і підтримка, щоб чоловік і дружина були одним цілим.

Поверх хреста по центру кладеться ружа – то любов. А маленькі ружі по колу – щоб в родині були діти.

Спів коровайниць:

*Ми на коровай ідемо,
Пшеничну муку несемо,
Ще й рожеві квіти,
Щоб родились діти*

*Несем меду гарнець,
Несем сім кіп яєць,
Несем грудку масла,
Щоб коровай удався*

Коровайниця: горішки ліплять з тіста, щоб сім'я міцною була, бо горішки – то міцність, а виноград – «сад-виноград», щоб заможними були.

Біля руж – лісові горішки і виноград

На кінцях
хвилястого хреста
(листочків-колосків)
– виноградні грона,
на кінцях хреста із
завитками – птахи, в
кутах – шишки.

По краю коровай обрамляють «вужиками» (фігурками сигми), а всю вільну поверхню закладають маленькими квіточками «волошками»

Розповідь коровайниці перериває гул повітряної тривоги і попередження про необхідність йти до укриття. Коровайниці починають хреститися, пошепки промовляти

«Отче наш» і пришвидшують роботу. Дівчинка складає долоні і просить Бога, а

Спів коровайниць:

*Трійця по церкві ходила,
Спаса за руку водила.
Ой Спасе, наш Спас,
Йди тепер до нас.
У нас тепер коровайниці
Хорошенько коровай бгають,
Сиром посипають,
Маслом поливають,
Хорошенько коровай бгають*

Коровайниця:

Птахи на короваї – посередники між Богом і людьми, вони літають на Небеса і доносять до Бога наші молитви і

прохання.

У вигляді птахів можуть навідуватись до нас і душі померлих .

По краю короваю викладають вужиків - охоронців, а у чотирьох кутах, як вежі і міцна опора, кладуться шишки.

Спів коровайниць:

*Наш коровай красний,
Він як місяць ясний,
Йще вищий від гори,
Йще кращий від зорі,
Ще вищий від плота,
Ще кращий від злата*

Коровайниця:

Всю поверхню короваю потрібно густо закрити дрібними квіточками, їх називають волошками, бо сині волошки – то слід від поцілунків Неба своєї коханої Землі, тому волошки на короваї – то Небеса, щоб Небеса охороняли молоде подружжя...

Звуки повітряної тривоги

потім очільників дружніх держав і сині волошки закрити небо над Україною. Коли промовляє до небес – долоні розводить і піднімає до неба.

Дівчинка:

Боже – великий, єдиний!
Закрий наше небо, храни Україну!

Правителі держав, що зброю мають і нам допомагають,
закрийте небо над Україною!

Святі Небеса і волошки –
поцілунки Божі,
відведіть ракети ворожі,
закрийте небо над Україною!

27

Посад молодят. Полум'я свічки. Камера від'їжджає і видно, що свічка окопна, коло неї на столі весільний коровай прикрашений барвінком і калиною, на короваї лежать дві ложки зв'язані жовто-блакитною косичкою. Дві залізні кружки зв'язані червоною стрічкою. За столом сидять молодята у військовій формі, у Віри на голові віночок з короткою фатою, поряд невелика кількість побратимів. Серед них Батько Русалочки. Лунають вигуки «гірко». Віра та Іван цілуються.

Весільні пісні

*Ой принеси, мамо, свічку,
Постав на столі,
Нехай же я подивлюся
Чи пара мені.
Засвітила мати свічку,
Ясенько горить,
З ким я хтіла,
З тим я сіла,
Рід мій веселить.*

Вигуки побратимів «Гірко»

*Ой летіла пава,
Серед моря впала,
Наша Віра та Іванко
То хороша пара*

28

Воїни Світла. Продовження застілля, але зйомки відбуваються наче у двох вимірах, які уособлюють жовтувате і синювате освітлення, що по чергово змінюються. При теплому жовтуватому освітленні за столом невелика кількість побратимів, при холодному синюватому – їх більше, бо присутні не лише живі, але і ті що загинули – Мала Русалочка з мамою та закохана пара з Небесного Полку (дівчина-воїн зі своїм коханим).

Один із побратимів (староста) крає коровай, інший роздає. Скибочки короваю відрізають не повністю, залишають підшву. Перед молодятами на тарілці центральна «ружа» короваю. Віра вже без віночка, на голові біла квітчаста хустина.

*Світи, місяцю, з раю
До нашого короваю,
Щоб було виднесенько
Краяти дрібнесенько.*

*Дружко наш красний,
В тебе ніжик ясний
Просимо до хати
Коровай краяти,
Коровай краяти –
Рід весь дарувати.*

Жовте освітлення: Вірин віночок з фатою висить на спинці її стільця зі сторони Івана.

Синє освітлення: між Вірою та Іваном сидить Маленька Русалочка приміряє Вірин віночок з фатою і жестом запитує Івана чи їй личить. Іван, бере Русалочку за рученята, цілує їх і промовляє:

Жовте освітлення: Віра не бачить Русалочки, тому перепитує Івана, що він сказав. Іван бере Віру за руки, цілує їх і відповідає:

Староста кладе на тарілку три шматочки короваю, піднімає її вгору і покликає батька Русалочки. *(Згідно народних звичаїв вдівців та вдів покликають разом з їх померлими дружинами чи чоловіками).* Інший побратим наливає чарку і ставить її на другу тарілку та підносить обидві тарілки Батьку Русалочки.

Той бере чарку, піднімає її вгору, проголошує побажання, пригублює, а решту вихлюпує вгору через праве плече, щоб краплі впали за спиною *(так частують померлих)*. Ставить чарку на тарілку, і кладе поруч з нею гроші, забирає коровай з іншої тарілки на хустинку (серветку), цілує його і кладе перед собою на столі.

У жовтому освітленні він сидить самотньо і з сумом дивиться на шматочки короваю, що лежать перед ним.

Синє освітлення: Маленька Русалочка (вже без віночка і фати) сидить у татка на колінах, її мама сидить поруч, поклавши голову на плече чоловікові. Русалочка бере татову хустинку з короваем і насолоджується його пахощами, а потім простягає мамі, та також вдихає пахощі короваю, поклавши руку на серце, жестом дякує Івану і знову кладе голову на плече чоловікові, він обнімає дружину і донечку. Поруч обійнявшись сидить дівчина-воїн зі своїм коханим, перед ними підосва від короваю і два бокали вина зв'язані стрічкою, як у молодят. Пропливають титри:

«Ті, кого ми любимо, з нами завжди».

Слава Україні!

Героям слава!

Іван: *(до Русалочки)* **Ти красуня! Дякую, що прийшла.**
Русалочка: **Я ж обіцяла!**

Віра: **Що ти сказав?**

Іван (до Віри) **Ти красуня! Дякую, що ти в мене є.**

Староста: **Десь тут були пані молодого і пані молодої побратим Мирослав, його дружина Надія і донечка Світланка! Просять молодий, молода і я прошу на дар божий на почесну.**

Батько Русалочки: **За Вас і нашу перемогу!**

*Ніжна мелодія,
може бути на тему
весільних пісень.*

**Творун Світлана Олександрівна,
етнолог, кандидат історичних наук, доцент**

S.tvorun@ukr.net

Монографії:

1. Творун С.О. Українські обрядові хліби (на матеріалах Поділля). Вінниця: Книга-Вега, 2006. 96 с.
2. Творун С.О. Практична етнологія для ділових людей. Вінниця: Книга-Вега, 2009. 288 с.: іл.
3. Зарішняк І.М., Творун С.О. Історія української культури. Вінниця: Едельвейс і К, 2011. 328 с.
4. Творун С.О., Цвігун Т.О. Хліби до свят і на пошану /Переклад англійською Л. Г. Мовчан. Вінниця: ТОВ «Твори», 2019. 300 с. з іл.

Науково-популярні фільми:

1. Зелені свята. Русалчин Великдень /Автор С. Творун, режисер І.Шатохіна, директор Т. Солов'ян // 1 із 1000 уроків. Київ: УТ 1, 1996 р.
2. Колодка /Автор і ведуча С.Творун, режисер І. Шатохіна, директор Т.Солов'ян // 1 із 1000 уроків. Київ: УТ 1, 1997 р.
3. Великдень /Автор і ведуча С. Творун, режисер І. Шатохіна, директор Т.Солов'ян. Київ: УТ.1. 1999 р.
4. Купала /Автор і ведуча С.О. Творун, оператор О.Г. Хохлов , редактор О.В. Пасічник. Вінниця: ВДТ, 2002 р.
5. Спасова борода /Автор і ведуча С.О. Творун, оператор В.Ф. Бондар, редактор О. В. Пасічник. Вінниця: ВДТ 2002.

Науково-популярні телевізійні передачі:

1. Від Коляди до Калити /Автор і ведуча С.О. Творун, оператори О. Пастернак, О.Охотов, керівник програми В.Панасян. 13 телевізійних передач про календарні звичаї, свята і обряди українців Поділля. Вінниця, 33 канал: телестудія “Селбанго”, 1992-1993 рр.
2. В сімейному колі / Автор і ведуча С. Творун, оператори О. Пастернак, О.Охотов, О. Машталер, керівник програми В.Панасян. 8 телевізійних передач про родинні свята, звичаї і обряди. Вінниця, 33 канал: телестудія “Селбанго”, 1994 р.